

Journal of Scientific Papers “Social development & Security”
home page: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/>

Loishyn A. (2018) Doslidzhennya peredumov istorychnoho rozvytku ta stanovlennya ryzyk-menedzhmentu [Research of historical development prospects and risk-management rendering]. Social development & Security. 2(4), 28 – 41. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1230790>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Анатолій Лойшин

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського,
проспект Повітрофлотський, 28, м. Київ-049, 03049, Україна,
e-mail: loishyn@bigmir.net
Ад'юнкт кафедри економіки та фінансового забезпечення

Article history:

Received: February, 2018

1st Revision: March, 2018

Accepted: April, 2018

JEL classification:

A 1

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1230790>

Анотація: У 90-ті роки ХХ століття управління ризиками, як наука та функція управлінського процесу охоплює усі сторони діяльності організації. Стрімкий розвиток ризик-менеджменту проявляється у виокремленні посад ризик-менеджерів, розробленні національних та міжнародних стандартів, створення міжнародної спільноти ризик-менеджменту. Формується новий підхід до ризик-менеджменту, сутність якого полягає у зміні напрямку управління на принцип “зверху до низу”. Але основним зрушенням у даній проблематиці стало застосування концепції активної поведінки в управлінні ризиками та застосування адаптивного підходу. Все вище зазначене безумовно зацікавить фахівців ризик-менеджменту для вироблення обґрунтованої політики з управління ризиками на усіх рівнях організації, будь-якої форми власності. У

статті систематизовано передумови відкриття (етапи розвитку) ризик-менеджменту у розрізі дослідження теорій прийняття рішень та ймовірностей, з урахуванням концепції ризик-менеджменту. На підставі проаналізованих джерел виокремлено три періоди становлення ризик-менеджменту. Досліджено хронологію розроблення національних та міжнародних стандартів управління ризиками. Проведено огляд існуючих міжнародних та національних організацій у сфері ризик-менеджменту. На основі проведеного аналізу історичних подій та передумов становлення управління ризиками, як сучасної науки, визначено вихідні дані для формування вітчизняних підходів до формування ризик-менеджменту в Україні на основі національних особливостей.

Ключові слова: ризик, ризикологія, управління ризиком, процес управління ризиками, стандарт управління ризиком, система управління ризиками.

Лойшин А. Дослідження передумов історичного розвитку та становлення ризик-менеджменту [Електронний ресурс] / А. Лойшин // Social development & Security. – 2018. – Вип. 2 (4). – С. 28 – 41. – Режим доступу до журн.: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/34/31>

1. Постановка проблеми

Станом на сьогодні, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України здійснюється робота по впровадженню системи управління ризиками, як елементу внутрішнього контролю. Становлення інституту управління ризиками, насамперед зумовлено, як виконанням державних програм по реформуванню оборонного відомства, так і застосуванням сучасних підходів до управлінської діяльності.

Разом з тим, наявні в Україні підходи до управління ризиками базуються в більшій мірі на запозиченні інструментів та підходів визначених у міжнародних та національних стандартах інших країн.

Рушійною силою у реалізації становлення управління ризиками може бути розроблення загальнодержавних підходів до процесу управління ризиками з обов'язковим урахуванням національних особливостей вітчизняних організацій. Нажаль, зазначене питання залишається відкритим.

Тому для реалізації зазначеного завдання, необхідно провести дослідження природи ризик-менеджменту, впливу історичних подій та проаналізувати участь відповідних організацій у його становленні.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про приділення значної уваги до проблематики ризик-менеджменту.

Першими науковцями яких зацікавила математична сторона дослідження ризику стали французькі вчені-математики П'єр де Ферма та Блез Паскаль, які відкрили теорію ймовірності. Це відкриття стало поштовхом у наукових дослідженнях вчених: Дж. Граунта, Я. Бернуллі, Д. Бернуллі, Ф. Гальтона, Д. Неймана, О. Моргенштерна та інших.

Питаннями економічної сторони ризиків займалися такі науковці, як: А. Сміт, Дж. Міль, А. Пігу, А. Маршал. Вагомий внесок у економічний аспект теорії ризику зробив Дж. М. Кейнс, діяльність якого пов'язана з вивченням схильність приймати рішення з більшою вірогідністю ризику задля отримання більшого прибутку. Представниками сучасній економічної школи є Дж. Торбин, Г. Марковіц, М. Міллер, У. Шарп та інші.

Також питаннями ризик-менеджменту займаються такі організації: Association of Insurance & Risk Managers (AIRMIC); American Risk & Insurance Association (ARIA); Federation of European Risk Management Associations (FERMA); Global Association of Risk Professionals (GAPR); International Federation of Risk and Insurance Management Associations (IFIRMA); International Organization for Standardization (ISO); Institute of Risk Management (IRM); Risk Management Institution of Australia (RMIA); Professional Risk Manager's International Association (PRMIA); Public Risk Management Association (PRIMA) та інші.

3. Постановка завдання

Метою статті є дослідження історичного підґрунтя, етапів становлення та розвитку ризик-менеджменту, що стане основою у розвитку загальноукраїнського підходу до управління ризиками.

4. Виклад основного матеріалу

З'ясуванням причин виникнення та розуміння природи ризиків займається така наука, як ризикологія.

Ризикологія – це наука, яка вивчає закономірності, передумови виникнення, шляхи прогнозування, методи та способи оцінки та ступеню вірогідності настання певних подій, які за своїм характером не є позитивно-направленими на запланований розвиток заздалегідь визначених операцій в процесі здійснення будь-якої діяльності та прийнятті управлінських рішень.

Ризикологія, як будь-яка наука має на меті вироблення певних теоретичних положень, тверджень на основі проведених досліджень, які в свою чергу обґрунтовують та пояснюють причинно-наслідкові зв'язки між об'єктами, предметами та явищами в системі ризикового середовища.

З огляду на вище викладене, необхідно зауважити, що інструментом переведення отриманих теоретичних знань у практичну площину на перший план виступає ризик-менеджмент (risk management) – система управління ризиками, що включає прийоми та методи управління, які застосовують у досягненні намічених та запланованих цілей, з готовністю та можливістю передбачення настання негативних для діяльності подій та можливі заходи по нейтралізації, недопущенню, зменшенню, а й в окремих випадках і прийняттю наслідків негативно-форс-мажорних обставин.

Для з'ясування та розуміння функціонування системи управління ризиками необхідно детальніше зупинись на питанні історичного розвитку управління ризиками відомого у світі, як ризик-менеджмент.

Як зазначалося раніше, інтерес до ризику був обумовлений інтересом до азартних ігор. У 1654 році Блезу Паскалю запропонували вирішити головоломку стосовно гри в Крепс (англ. *Crap*), відому в нашому розумінні, як гра в кості. Саме тоді французькі вчені-математики П'єр де Ферма та Блез Паскаль відкрили теорію ймовірності та визначили її математичну доведеність, яка стала в подальшому методологічним інструментом у вимірюванні ризику.

Для подальшої наочності відображення еволюції процесів сучасного ризик-менеджменту розроблено хронологічну таблицю передумов та безпосереднього його становлення (табл. 1).

Аналізуючи таблицю, можна констатувати, що концепція сучасного розвитку ризик-менеджменту беззаперечно пов'язана з історичним розвитком багатьох наук, основними з яких є теорія ймовірності та теорія прийняття рішень.

Необхідно додати, що неоцінений вклад у розвиток “ризик-менеджменту” внесли представники різноманітних економічних шкіл.

Так, представники класичної економічної школи А. Сміт та Дж. Міль вперше виокремили в структурі підприємницького доходу плату за “ризик”. А. Пігу та А. Маршал (представники неокласичної школи) ввели поняття, невизначеність середовища функціонування, очікуваного прибутку, концепції граничної корисності поведінки підприємця. Вагомий внесок у економічний аспект теорії ризику зробив представник кейнсіанської школи Дж. М. Кейнс, діяльність якого пов'язана з вивченням схильності приймати рішення з більшою вірогідністю ризику задля отримання більшого прибутку. У сучасній економічній теорії, представниками якої є Дж. Торбин, Г. Марковіц, М. Міллер, У. Шарп, ризик виступає основним елементом у підприємстві, вивчення якого виходить за межі однієї науки [7].

Загалом американські вчені виокремлюють три періоди становлення ризик-менеджменту [8]:

Перший період (1945- 1960-ті роки):

розвиток функціонування страхових компаній;

виникнення терміну ризик-менеджмент (risk management);

Гарі Марковіц досліджує зв'язок між прибутковістю цінних паперів та їх дисперсією в інвестиційному портфелі.

Таблиця 1

ГОЛОВНІ ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ РОЗВИТКУ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ [1-6]

Роки	Зміст чи передумова відкриття (етапу розвитку) в розрізі досліджень теорій	Визначні події, що супроводжували розвиток “ризик-менеджменту”
	Теорія ймовірності	
1662	Англійський вчений Джон Граунт опубліковує інформацію стосовно рівня народження та смертності у Лондоні, використовуючи при цьому інноваційний метод вибірки.	1725 р. – серед математиків проходили змагання у розробленні відповідних таблиць очікуваної тривалості життя;
1713	Швейцарський математик Якоба Бернуллі публікує працю “Закон великих чисел”.	1755 р. – землетрус у Лісабоні призвів до понад 100 тис. людських втрат, внаслідок чого Ж.Руссо вперше в історії поклав відповідальність на прийняте людиною рішення, а не на Бога;
1730-1730	Французький вчений Абрагам де Муавр будує та висуває концепцію середньоквадратичного відхилення.	1940 р. – державна британська авіакомпанія почала збирати статистику авіаційних випадків і катастроф;
1738	Швейцарський фізик Даниїл Бернуллі відкриває поняття корисності, яка передбачає необхідність вимірювання не лише величини ризику, а й величини наслідків.	1950-ті роки – міністерство оборони США розробило методику оцінки надійності електронних компонентів техніки, що застосовувалася в корейській війні;
1754	Теорема Байеса пов’язує загальний рівень інформації, якою володіють на прийняття рішень	1960-ті – в США проведено ряд наукових конференцій по надійності технічних систем;
1885	Англійський вчений Френсис Гальтон відкриває явище регресії (форма зв’язку між випадковими величинами).	1966 р. – Інститут страхування США вводить іспити на отримання першого у страховій галузі кваліфікаційного свідоцтва у ризик-менеджменті;
	Теорія прийняття рішень	
1926	Угорсько-американський математик Джон фон Нейман оприлюднює свою першу працю по теорії ігор, в якій наголошує на тому, що уникнення втрат може бути найважливіше ніж виграш	1986 р. – французький журнал Les Annales des Mines (безпека гірничої справи) опублікував концепцію техногенних ризиків;
1953	Математик-економіст Оскар Моргенштерн публікую працю “Теорія ігор та економічна поведінка”.	1992–1993 рр. – розроблення першого національного стандарту з ризик-менеджменту в Австралії;
	Концепція “ризик-менеджменту”	
1955	Американський вчений Уейн Снайдер запропонував термін “ризик-менеджмент”	1993 р. – запровадження посади та терміну Chief Risk Officer (топ-менеджер організації з ризик-менеджменту)
1956	Рассел Галлахер дає опис професії “ризик-менеджер”.	1996 р. – з’явилась Міжнародна асоціація ризик-менеджерів;
1956	Гарі Марковіц досліджує зв’язок між прибутковістю цінних паперів та їх дисперсією в інвестиційному портфелі та опубліковує працю “Вибір портфелю: ефективна диверсифікація інвестицій”	1997 р. – розроблення стандартів з ризик-менеджменту в Канаді та Японії;
1970	Американські вчені Блек та Шоулз оприлюднюють працю стосовно математичного розрахунку вартості опціону, що стала теоретичною основою оцінки та управління ринковими ризиками.	2001–2002 рр. – розроблення стандартів з ризик-менеджменту в Великобританії;
1974	Ризик-менеджер Густав Гамільтон описав процес управління ризиками з відображенням та взаємозв’язком усіх його елементів.	2002 р. – ухвалення закону Сарбейнса-Окслі
1975	Становлення та формування організацій ризик – менеджменту (“Спілка страхування та управління ризиком”, “Спілка аналізу ризику” – 1980 р., “Лондонський інститут управління ризиками” – 1986, “Всесвітня асоціація професіоналів у галузі ризиків”.	
1980 – 1990	Банк J. P. Morgan розробив спосіб розрахунку показника вартісної оцінки ризику VAR (Value at Risk).	
1987	Початок формування державними та професійними інститутами положень з регламентації “ризик-менеджменту”.	

Другий період (з середини 60-х до початку 90-х років минулого століття):

ризики досліджують не лише менеджери зі страхування, а й менеджери інших структурних підрозділів компанії;

введення іспиту на кваліфікацію з ризик-менеджменту;

виокремлення та структуризація елементів управління ризиками;

створення асоціацій (національних, міжнародних), інститутів, підрозділів, спеціальних видань присвячених управлінню ризиками.

Третій період (з 90-х років минулого століття і до цього часу):

ризик-менеджмент охоплює усі сторони діяльності організації;
 виокремлення посад ризик-менеджерів;
 розроблення національних та міжнародних стандартів;
 створення міжнародної спільноти ризик-менеджменту;
 новий підхід до ризик-менеджменту, сутність якого полягала у зміні напрямку управління на принцип “зверху до низу”;
 концепція активної поведінки в управлінні ризиками;
 застосування адаптивного підходу.

Починаючи 50-х років минулого століття ризик-менеджмент не тільки відокремлюється в окрему науку, але і суттєво змінюються підходи до самого процесу.

Так, при порівнянні наукових досягнень у підходах до управління ризиками, необхідно відмітити суттєві зміни, що відбулись у період із безпосереднього становлення ризик-менеджменту зазначеного у таблиці (Рис. 2).

Станом на сьогодні, під впливом бурхливого науково-технічного прогресу, широке використання інформаційних технологій, у тому числі мережі Internet, ризик-менеджмент трансформувалася із фрагментарно-епізодично-обмеженого до інтегровано-безперервно-розширеного процесу. Це, насамперед полягає у запровадженні безперервного процесу управління ризиками на усіх рівнях організації, з обов’язковою координацією вищого керівництва з урахуванням усіх можливих ризиків [9].

Розглянуті передумови становлення ризик-менеджменту зумовили формування профільних організацій, головною метою яких є приділення уваги безпосередньо “ризик-менеджменту”, а саме:

- Association of Insurance & Risk Managers (AIRMIC) [10];
- American Risk & Insurance Association (ARIA) [11];
- Federation of European Risk Management Associations (FERMA) [12];
- Global Association of Risk Professionals (GAPR) [13];
- International Federation of Risk and Insurance Management Associations (IFIRMA) [14];
- International Organization for Standardization (ISO) [15];
- Institute of Risk Management (IRM) [16];
- Risk Management Institution of Australia (RMIA) [17];
- Professional Risk Manager’s International Association (PRMIA) [18];
- Public Risk Management Association (PRIMA) [19];

Зупинимося докладніше на кожному з них, та дамо стисло характеристики організації.

Association of Insurance & Risk Managers (AIRMIC) – асоціація створена для усіх, хто несе відповідальність за управління ризиками або страхування у своїй організації. Асоціація сприяє підвищенню рівня розуміння суспільством підходів до покращення процесу ризик-менеджменту, якою 27 березня 2018 року опубліковано нову версію підходів до управління ризиками: Risk and managing Risk EXPLAINED [20] (вперше опубліковано у 2016 р.). Одним з найголовніших завдань асоціації є управління ризиками в сучасних умовах. Штаб-квартира асоціації знаходиться у Лондоні.

American Risk & Insurance Association (ARIA) – створена у 1932 р., американська асоціація є однією з ведучих професійних асоціацій страхувальників та інших спеціалістів з управління ризиками. Пропонує програми освіти та просвітництва для фахівців з ризик-менеджменту та страхування.

Federation of European Risk Management Associations (FERMA) – європейська організація ризик менеджерів основними цілями якої є: обмін знаннями та інноваційними підходами в

управлінні ризиками, сприяння підвищенню ролі ризик-менеджера в організації, представлення європейських інтересів у сфері управління ризиками. Об'єднує 22 асоціації з управління ризиками у 21 країні Європи, це близько 4800 ризик-менеджерів промислових та комерційних компаній, установ та державних органів. Спільно з Інститутом ризик-менеджменту (IRM), Асоціацією ризик-менеджменту та страхування (AIRMIC), Національним форумом ризик-менеджменту у суспільному секторі розроблено стандарт з управління ризиками: Risk management standard.

Global Association of Risk Professionals (GARP) – міжнародна асоціація фахівців з управління ризиками, заснована у 1996 році у Нью-Джерсі (США) та має філію у Лондоні. Метою GARP є створення культури з обізнаності про ризики, допомагає приймати більш обґрунтовані рішення шляхом навчання та інформування. Має більш ніж 150 тис. членів у більшості країнах світу. GARP встановлює глобальний стандарт професійної сертифікації за допомогою сертифікатів FRM (Financial Risk Manager) та ERP (Energy Risk Professional). Ці програми користуються повагою та авторитетом у всьому світі.

International Federation of Risk and Insurance Management Associations (IFIRMA) – міжнародною асоціацією з управління ризиками та страхування, яка представляє більш ніж 20 організацій з 30 країн світу. Виникла у 30-ті роки минулого століття та позиціонує себе, як лідер у сфері ризик-менеджменту та страхування. Основним завданням є створення умов для взаємодії та обміну інформацією між асоціаціями із страхування та управління ризиками.

International Organization for Standardization (ISO) – Міжнародна організація зі стандартизації створена 1946 році. Організація є незалежною та не державною, до роботи якої залучені державні організації зі стандартизації. Штаб-квартира знаходиться у Женеві (Швейцарія). Організація опублікувала 22 077 міжнародних стандарти у сферах технологій, продовольчої безпеки, сільського господарства, управління ризиками тощо. ISO позиціонує себе, як глобальна мережа світової стандартизації.

Institute of Risk Management (IRM) – Інститут управління ризиками, що знаходиться у Лондоні, був заснований у 1986 році для задоволення зростаючого попиту на дипломний курс з управління ризиками з перевагою для студентів, які працюють в галузі управління ризиками в будь-якому секторі, промисловості, напряду торгівлі, академічних колах та інших країнах. Мультидисциплінарний характер управління ризиками зумовлює широку співпрацю інституту з іншими закладами, партнерськими організаціями у сфері експертизи ризику у всьому світі. Association of Insurance & Risk Managers очолює діяльність інститут за підтримки Департаменту освіти і науки Великої Британії та інших організацій та установ.

Risk Management Institution of Australia (RMIA) – Інститут ризик-менеджменту Австралії є професійним інститутом та галузевим об'єднанням для менеджерів з ризик-менеджменту в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та охоплює наступні категорії: банківська справа, фінанси та страхування, інжиніринг та будівництво, державні інститути, інформаційні технології та телекомунікації, управлінський консалтинг, освіта та навчання, гірнична справа та ресурси тощо. Налагоджує комунікації між членами та пропонує постійні можливості для професійного розвитку шляхом проведення щорічних національних конференцій, пропонує освітні програми та спеціальну літературу.

Professional Risk Manager's International Association (PRMIA) – Американська професійна організація ризик-менеджменту з філіями у Лондоні та Нью-Йорку, метою якої є налагодження відкритого форуму для розвитку та впровадження ризик-менеджменту, співпраця з іншими організаціями. У своїй діяльності використовує віртуальні освітні проекти для формування повного розуміння, необхідного для створення надійної та ефективної системи управління ризиками.

Public Risk Management Association (PRIMA) – Американська громадська організація зі штаб-квартирою у Вашингтоні. Головними завданнями організації є: бути головним ресурсом

для освітніх програм з управління ризиками, сприяти та розвивати професію управління ризиками, визначати проблемні питання в процесі управління ризиками та розробка продуктів для подолання потреб.

Здійснений аналіз основних організацій у сферу діяльності яких входить дослідження природи ризику та його управління, дає змогу дійти висновку про неоцінений вклад у становлення ризик-менеджменту американських, австралійських та англійських фахівців, організації яких від виникнення до сьогодні еволюціонували у потужні об'єднання з філіями у багатьох країнах, що об'єднали зацікавлених в успішному та продуктивному управлінню ризиками по всьому світу.

Одними із найголовніших результатів діяльності організацій можна вважати підготовку та випуск відповідних продуктів з ризик-менеджменту, участь у стандартизації, організацію та проведення форумів та консультацій, налагодження комунікацій між учасниками процесу ризик-менеджменту.

Детально зупинимось на еволюції та історичному формуванні міжнародних підходів (стандартів) до управління ризиками. Впровадження міжнародних стандартів було зумовлено необхідністю у систематизації існуючих знань та підходів, групування їх в певні документи, які б давали вичерпну інформацію під час організації зазначеного процесу.

Так, 90-ти роки минулого століття можна впевнено вважати періодом становлення міжнародної стандартизації з управління ризиками. Це обумовлено розробкою певних міжнародних стандартів, в яких вперше було систематизовано підходи до ризик-менеджменту.

Піонером стандартизації у сфері управління ризиками вважається розроблений 1995 р. стандарт Австралії та Нової Зеландії AS/NZS 4360:1995 "Risk management" [21] (з послідовними редакціями 1999р. та 2004р.). У стандарті були відображені питання сфери охоплення та застосування, загального огляду та безпосередньо вироблення ефективного управління ризиками. Процес ризик-менеджменту включає (з урахуванням редакції стандарту 2004р.) ідентифікацію ризиків, аналіз ризиків та їх оцінку, можливий вплив на ризик, моніторинг та відповідна їх фіксація.

Стандарт Австралії та Нової Зеландії AS/NZS 4360:1995 "Risk management" став вихідною точкою для розробки інших національних та міжнародних документів зі стандартизації у всьому світі.

Якщо проаналізувати сучасні іноземні підходи до управління ризиками, то можна виділити наступні документи, які за своїм змістом дають уявлення про успішну побудову моделі управління ризиками в організації (підприємстві) та можливості ведення правильної політики щодо управління ризиками [22–34], табл. 2.

Глобальна світова економічна криза 2008 року зумовила перегляд поглядів та вимог до системи управління ризиками. В результаті чого, виникла необхідність у розробці нових підходів до управління ризиками.

Так, Міжнародною організацією зі стандартизації був розроблений стандарт Ризик-менеджмент – принципи та рекомендації (Risk management – Principles and guidelines, ISO 31000:2009). Застосування на практиці рекомендацій цього стандарту дозволяє: досягати намічених цілей, підвищити ефективність ідентифікації ризиків, удосконалити питання управління та контролю в організації, ефективно та економічно розподіляти ресурси.

Разом з тим, для протидії сучасним загрозам було ініційовано перегляд практики управління ризиками.

Так, на початку 2018 року ISO презентована суспільству новий стандарт Risk management – Principles and guidelines, ISO 31000:2018 – "Менеджмент ризиків. Принципи та керівні вказівки".

ІСТОРІЯ РОЗРОБКИ ОСНОВНИХ МІЖНАРОДНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ (РОЗРОБЛЕНО АВТОРОМ НА ОСНОВІ ДЖЕРЕЛ: [22-34]).

Основні національні стандарти ризик-менеджменту		
Рік видання	Країна (організація), або розробник	Назва стандарту
1995*	Австралія, Нова Зеландія	AS/NZS 4360:2004 "Risk management"
1997	Канада	CSA Q 850:1997 "Risk Management Guidelines for Decision Makers"
2001	Японія	JIS Q 2001:2001 "Guidelines for development and implementation of risk management system"
2002	Велика Британія	Risk Management Standard (IRM)
2008	Австрія	ONR 49000: 2008.06.01 Risk management for organizations and systems – Terms and principles
Основні міжнародні стандарти ризик-менеджменту		
2002**	International Organization for Standardization (ISO)	ISO Guide 73:2009 "Risk management – Vocabulary"
2002	The Institute of Risk Management (IRM), The Association of Insurance and Risk Managers (AIRMIC) and ALARM The National Forum for Risk Management in the Public Sector, UK. Adopted by Federation of European Risk Management Associations.	IRM, AIRMIC и ALARM (FERMA RMS)
2004	The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission	Integrated Framework Enterprise Risk Management – Integrated Framework (COSO ERM)
2017	The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission	"Enterprise Risk Management –Integrating with Strategy and Performance"
2009***	International Organization for Standardization (ISO)	ISO 31000:2018 "Risk management – Principles and guidelines"
2009	International Organization for Standardization (ISO)	IEC 31010:2009 "Risk Management – Risk assessment techniques"
2013	International Organization for Standardization (ISO)	ISO/TR 31004:2013 "Risk management – Guidance for the implementation of ISO 31000"

Примітка: * AS/NZS 4360:1995 був переглянутий та доповнений у 2004 році.

** ISO Guide 73:2002 був переглянутий та доповнений у 2009 році.

*** ISO 31000:2009 був переглянутий та доповнений у 2018 році.

Зазначений стандарт став оновленою версією стандарту ISO 31000:2009 "Risk management – Principles and guidelines". Зазначений документ пропонує ще більш компактне та чітке керівництво, застосування якого стане слухним у прийнятті управлінських рішень та ефективному плануванні діяльності. У оновленій версії було переглянуті принципи управління ризиками, було приділено увагу використанню лідерських якостей вищого керівництва організації, які здійснюють інтеграцію ризик-менеджменту в усі структурні одиниці організації та організаційні заходи, був переглянутий та впорядкований контент з більшою орієнтацією на підтриманні моделі відкритих систем, які взаємодіють із зовнішнім середовищем. Також переглянуто та внесено відповідні зміни до кожного розділу стандарту для внесення більшого розуміння викладеної інформації. Зазначений стандарт демонструє, що управління ризиками є невід'ємною частиною бізнесу [35]. Управління ризиками засновано на принципах, структурі, що визначені у стандарті.

5. Висновки

З огляду на викладене та з метою систематизації висвітленого матеріалу, можна стверджувати, що одними з перших, хто очолив роботу по дослідженню питань ефективного управління ризиками стали такі країни, як: Австралія, Нова Зеландія, Канада та Японія.

Станом на сьогодні, до становлення ризик-менеджменту долучились як національні, так й міжнародні організації Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Австрії та інших країн. Також розроблена велика кількість міжнародних та національних стандартів.

Все вище зазначене та детальний аналіз передумов становлення ризик-менеджменту, як самостійної науки, з урахуванням історичних подій, що супроводжували цей процес, дає змогу зробити висновок про існування достатньої кількості прикладів для впровадження загальноукраїнських підходів по управлінню ризиками з урахуванням власних національних особливостей.

Author details (in Russian)

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРЕДПОСЫЛОК ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СТАНОВЛЕНИЯ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА

Анатолий Лойшин

*Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского,
пр-т Воздухофлотский, 28, г. Киев-049, 03049, Украина,*

e-mail: loishyn@bigmir.net

Адъюнкт кафедры экономики и финансового обеспечения

Аннотация: *В 90-е годы XX века управления рисками, как наука и функция управленческого процесса охватывает все стороны деятельности организации. Стремительное развитие риск-менеджмента проявляется в выделении должностей риск-менеджеров, разработке национальных и международных стандартов, создание международного сообщества риск-менеджмента. Формируется новый подход к риск-менеджменту, сущность которого заключается в изменении направления управления на принцип "сверху вниз". Но основным сдвигом в данной проблематике стало применение концепции активного поведения в управлении рисками и применения адаптивного подхода. Все выше сказанное безусловно заинтересует специалистов риск-менеджмента для выработки обоснованной политики по управлению рисками на всех уровнях организации, любой формы собственности. В статье систематизированы предпосылки открытия (этапы развития) риск-менеджмента в разрезе исследования теорий принятия решений и вероятностей, с учетом концепции риск-менеджмента. На основании проанализированных источников выделены три периода становления риск-менеджмента. Исследована хронологию разработки национальных и международных стандартов управления рисками. Проведен обзор существующих международных и национальных организаций в сфере риск-менеджмента. На основе проведенного анализа исторических событий и предпосылок становления управления рисками, как современной науки, определены исходные данные для формирования отечественных подходов к формированию риск-менеджмента в Украине на основе национальных особенностей.*

Ключевые слова: *риск, управление риском, процесс управления рисками, стандарт управления риском, система управления рисками.*

Author details (in English)

RESEARCH OF HISTORICAL DEVELOPMENT PROSPECTS AND RISK-MANAGEMENT RENDERING

Anatolii Loishyn

National University of Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky,
28, Vozduhoflotsky av., Kyiv-049, 03049, Ukraine,
e-mail: loishyn@bigmir.net
Post-graduate student

Abstract: *In the 90s of the XX century, risk management, as science and the function of management process, covers all aspects of the organization's activities. The rapid development of risk management manifests itself in the allocation of positions of risk managers, the development of national and international standards, the creation of an international community of risk management. A new approach to risk management is formed, the essence of which is to change the direction of management on a "top to bottom" principle. But the main shift in this issue was the application of the concept of active behavior in risk management and the application of an adaptive approach. All of the above will definitely interest risk management professionals to develop sound risk management policies at all levels of the organization, any form of ownership. In the article, the preconditions for the opening (stages of development) of risk management in the context of the study of the theory of decision making and probability, taking into account the concept of risk management, are systematized. Based on the analyzed sources, three periods of risk management formation are identified. The chronology of the development of national and international risk management standards is explored. A review of existing international and national risk management organizations has been conducted. Based on the analysis of historical events and the prerequisites for the development of risk management as a modern science, the initial data for the formation of domestic approaches to the formation of risk management in Ukraine based on national peculiarities are determined.*

Keywords: *risk, risk management, risk management process, system of the risk management.*

Використана література

1. Енгальчев О.В. Предпосылки и этапы развития риск-менеджмента // Российское предпринимательство. – 2004. – Том 5. – № 6. – С. 44-47.
2. История развития риск-менеджмента [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/5176794/page:2/>
3. Є. В. Бортнікова. Історія походження та сутність понять “ризик”, “ризик-менеджмент” та “операційні ризики” [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1336>
4. Риск-менеджмент : учебник / В. Н. Вяткин, В. А. Гамза, Ф. В. Маевский. — М. : Издательство Юрайт, 2015. – 353 с. – Серия : Авторский учебник.
5. Модель Гарри Марковица [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ifcm.capital/ru/modern-portfolio-theory/harry-markowitz-model/>
6. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2004. – 200 с.
7. Риск-менеджмент «История развития риск-менеджмента» Санкт-Петербургский государственный политехнический университет Факультет экономики и менеджмента. – презентация <http://www.myshared.ru/slide/1048194/>

8. История развития риск-менеджмента [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/5176794/page:2/>
9. Коробова С.С. Развитие риск-менеджмента в предпринимательстве: концептуальный подход [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kucherova.ru/delopment/index.html>
10. Association of Insurance & Risk Managers (AIRMIC) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.airmic.com>
11. American Risk & Insurance Association (ARIA) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.aria.org/whatisaria.htm>
12. Federation of European Risk Management Associations [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ferma.eu/about/about-ferma>
13. Global Association of Risk Professionals [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.garp.org/#!/about>
14. International Federation of Risk and Insurance Management Associations [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ifrima.org/>
15. International Organization for Standardization [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.iso.org/home.html>
16. Institute of Risk Management [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theirm.org/about/our-story.aspx>
17. Risk Management Institution of Australia [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.rmia.org.au/about/who-we-are/>
18. Professional Risk Manager's International Association (PRMIA) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://prmia.org/>
19. Public Risk Management Association [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.primacentral.org/>
20. Risk and managing Risk EXPLAINED [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.airmic.com/news/guest-stories/risk-and-managing-risk-latest-guidance-published>
21. AS/NZS 4360:1995 "Risk management" [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.ucop.edu/enterprise-risk-management/_files/as_stdnds4360_2004.pdf
22. Piotr Tworek. Risk management standards – the review of approaches and concepts [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.researchgate.net/profile/Piotr_Tworek/publication/264789571_Risk_management_standards_the_review_of_approaches_and_concepts/links/53f525ec0cf2fceaacc6f34af/Risk-management-standards-the-review-of-approaches-and-concepts.pdf
23. Шилкина А.Т., Савкин А.Г. Управление рисками в системе менеджмента качества промышленного предприятия: региональный аспект/ Фундаментальные исследования. – 2015. – № 7 (часть 4) – С. 857-862 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=38836>
24. Баранов А. Международные стандарты управления рисками: не базелем единым [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://partad.ru/UploadFiles/GetUploadedPdfFile?uploadFileId=113>
25. Султанов И.А. Построение систем управления рисками. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://projectimo.ru/upravlenie-riskami/sistema-upravleniya-riskami.html>
26. Risk Management Standard (IRM) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.theirm.org/media/886059/ARMS_2002_IRM.pdf
27. Jerzy M. Ścierański. The use of quality management systems for limiting the risk of business processes/ Scientific Journals 32(104) z. 1 s. 108–114
28. ISO Guide 73: 2009 "Risk management – Vocabulary [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:guide:73:ed-1:v1:en>.

29. Risk management standard (RM, AIRMIC i ALARM (FERMA RMS) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standard-russian-version.pdf>.
30. Integrated Framework Enterprise Risk Management – Integrated Framework (COSO ERM) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.coso.org/Publications/ERM/COSO_ERM_ExecutiveSummary.pdf
31. Enterprise Risk Management – Integrating with Strategy and Performance [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.coso.org/Documents/2017-COSO-ERM-Integrating-with-Strategy-and-Performance-Executive-Summary.pdf>
32. ISO 31000:2018 Risk management – Guidelines [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.iso.org/standard/65694.html>
33. IEC 31010:2009 “Risk Management – Risk assessment techniques [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.iso.org/standard/51073.html>
34. ISO/TR 31004:2013 Risk management – Guidance for the implementation of ISO 31000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.iso.org/ru/standard/56610.html>
35. Novotest. Как обновленный международный стандарт ИСО 31000:2018 упрощает управление рисками [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.novotest.ru/news/world/kak-obnovlennyy-mezhdunarodnyy-standart-iso-31000-2018-uproshchaet-upravlenie-riskami/>

References

1. Enhalychev O.V. Predposylky y etapy razvytyia rysk-menedzhmenta // Rossyiskoe predprynymatelstvo. – 2004. – Tom 5. – № 6. – S. 44-47.
2. Ystoryia razvytyia rysk-menedzhmenta [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://studfiles.net/preview/5176794/page:2/>
3. Ye. V. Bortnikova. Istoriia pokhodzhennia ta sutnist poniat “ryzyk”, “ryzyk-menedzhment” ta “operatsiini ryzyky” [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1336>
4. Rysk-menedzhment : uchebnyk / V. N. Viatkyn, V. A. Hamza, F. V. Maevskiy. — M. : Yzdatelstvo Yurait, 2015. — 353 s. — Seryia : Avtorskiy uchebnyk.
5. Model Harry Markovytsa [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.ifcm.capital/ru/modern-portfolio-theory/harry-markowitz-model/>
6. Starostina A. O., Kravchenko V. A. Ryzky-menedzhment: teoriia ta praktyka: Navch. posib. – K.: IVTs “Vydavnytstvo «Politekhnik»”, 2004. – 200 s.
7. Rysk-menedzhment «Ystoryia razvytyia rysk-menedzhmenta» Sankt-Peterburhskiy hosudarstvennyi polytekhnicheskyy unyversytet Fakultet ekonomyky y menedzhmenta. - prezentatsiya <http://www.myshared.ru/slide/1048194/>
8. Ystoryia razvytyia rysk-menedzhmenta [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://studfiles.net/preview/5176794/page:2/>
9. Korobova S.S. Razvytye rysk-menedzhmenta v predprynymatelstve: kontseptualnyi podkhod [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kycherova.ru/delopment/index.html>
10. Association of Insurance & Risk Managers (AIRMIC) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.airmic.com>
11. American Risk & Insurance Association (ARIA) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.aria.org/whatisaria.htm>
12. Federation of European Risk Management Associations [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.ferma.eu/about/about-ferma>

13. Global Association of Risk Professionals [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.garp.org/#!/about>
14. International Federation of Risk and Insurance Management Associations [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ifrima.org/>
15. International Organization for Standardization [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.iso.org/home.html>
16. Institute of Risk Management [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.theirm.org/about/our-story.aspx>
17. Risk Management Institution of Australia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.rmia.org.au/about/who-we-are/>
18. Professional Risk Managers International Association (PRMIA) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://prmia.org>
19. Public Risk Management Association [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.primacentral.org>
20. Risk and managing Risk EXPLAINED [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.airmic.com/news/guest-stories/risk-and-managing-risk-latest-guidance-published>
21. AS/NZS 4360:1995 “Risk management” [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.ucop.edu/enterprise-risk-management/_files/as_stdnds4360_2004.pdf
22. Piotr Tworek. Risk management standards – the review of approaches and concepts [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/profile/Piotr_Tworek/publication/264789571_Risk_management_standards_the_review_of_approaches_and_concepts/links/53f525ec0cf2fceacc6f34af/Risk-management-standards-the-review-of-approaches-and-concepts.pdf
23. Shylkyna A.T., Savkyn A.H. Upravlenye riskamy v systeme menedzhmenta kachestva promyshlennogo predpriyatya: rehyonalnyi aspekt/ Fundamentalnye yssledovaniya. – 2015. – № 7 (chast 4) – S. 857-862 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=38836>
24. Baranov A. Mezhdunarodnye standarty upravleniya riskamy: ne bazelem edynym [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://partad.ru/UploadFiles/GetUploadedPdfFile?uploadFileId=113>
25. Sultanov Y.A. Postroenye system upravleniya riskamy. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://projectimo.ru/upravlenie-riskami/sistema-upravleniya-riskami.html>
26. Risk Management Standard (IRM) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.theirm.org/media/886059/ARMS_2002_IRM.pdf
27. Jerzy M. Ścierański. The use of quality management systems for limiting the risk of business processes/ Scientific Journals 32(104) z. 1 s. 108–114
28. ISO Guide 73: 2009 “Risk management – Vocabulary [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:guide:73:ed-1:v1:en>.
29. Risk management standard (RM, AIRMIC i ALARM (FERMA RMS) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standard-russian-version.pdf>.
30. Integrated Framework Enterprise Risk Management – Integrated Framework (COSO ERM) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.coso.org/Publications/ERM/COSO_ERM_ExecutiveSummary.pdf
31. Enterprise Risk Management – Integrating with Strategy and Performance [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.coso.org/Documents/2017-COSO-ERM-Integrating-with-Strategy-and-Performance-Executive-Summary.pdf>
32. ISO 31000:2018 Risk management – Guidelines [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.iso.org/standard/65694.html>

33. IEC 31010:2009 “Risk Management – Risk assessment techniques [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.iso.org/standard/51073.html>

34. ISO/TR 31004:2013 Risk management – Guidance for the implementation of ISO 31000 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.iso.org/ru/standard/56610.html>

35. Novotest. Kak obnovlennyy mezhdunarodnyy standart YSO 31000:2018 uproshchaet upravlenye ryskamy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.novotest.ru/news/world/kak-obnovlennyy-mezhdunarodnyy-standart-iso-31000-2018-uproshchaet-upravlenie-riskami/>

© 2017-2018 Social development & Security. All rights reserved.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Under the following terms:

Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.

You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.

No additional restrictions.

You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Social development & Security is published by Public organization “Ukrainian Scientific Community” (USC), Ukraine, Europe.

Publishing with USC ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication.
- High visibility and discoverability via the USC website.
- Rapid publication.
- Guaranteed legacy preservation of your article.
- Discounts and waivers for authors in developing regions.

Submit your manuscript to a Journal of Scientific Papers “Social development & Security” at <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/> or e-mail: sjdsusc@gmail.com

